

รูปแบบการสืบสานอนุรักษ์พิธีกรรมและการปฏิบัติของคณะสงฆ์อนัมนิกายใน
ประเทศไทย

A Method of the Conservation of Ceremonies and Practices of
Anamnikaya Sanga in Thailand

พระกุศล คั่นเทล์ Phrakusol Khánhlê^๑
วุฒินันท์ กันทะเตียน Wutthinant Kantatian^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชฎินิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการสืบสานอนุรักษ์พิธีกรรมและการปฏิบัติของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกาย ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดประเพณีและพิธีกรรมของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกาย ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและพิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ผลการวิจัยพบว่า นอกจากจากการห้ามจีวรของพระสงฆ์ในนิกายมหานิกายที่มีรูปแบบหลากหลายคือ “พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดมานานอย่างยาวไกล โดยได้เสนอเป็นยุทธศาสตร์ไว้ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ ๑: การเสริมสร้างเอกภาพให้กับสถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์ที่ ๒: การส่งเสริมการพัฒนาระบบการศึกษาสงฆ์ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ยุทธศาสตร์ที่ ๓: การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับศาสนทายาท มีการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่างให้กับบุคลากรในองค์กรเพื่อกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหานิกายของโลก

คำสำคัญ: การสืบสานอนุรักษ์, พิธีกรรมและการปฏิบัติ, คณะสงฆ์อนัมนิกาย

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

^๒ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Department of Humanities, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol
University, Thailand.

Abstract

The purpose of this research aims; 1) to study the history and background of anamnikayasanga, 2) to study the concept of the conservation of heritage traditions and rituals of anamnikayasanga, and 3) to present the concept of the conservation of heritage traditions and rituals of anamnikayasanga,

There are the assimilations of the arts of Thailand, Vietnamese and Chinese to manage the temple, rituals in sustained Buddhism by propose strategies: Strategy 1: Strengthening the unity of institution and religious affairs. Strategy 2: Promoting the educational development of Sangha and systematic propagation Buddhism. Strategy 3: Strengthening the religious heirs, There are the empowering aspects for personnel in the organization for setting Thailand defined as a center of Mahayana Buddhist in world.

Keywords: the conservation of heritage, traditions and rituals, anamnikayasanga

บทนำ

ปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือนิกายมหายาน และคณะสงฆ์อนัมนิกายก็จัดอยู่ในนิกายมหายาน โดยมีประวัติและพัฒนาการด้านความเป็นมาอย่างยาวไกล เริ่มต้นในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเรื่อยมาปัจจุบัน วัดในสังกัดของคณะสงฆ์อนัมนิกาย มี ๑๙ วัด ตามประกาศรับรองของทางราชการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๑ พุทธศาสนานิกายมหายานในประเทศไทยมีเพียง ๒ นิกายเท่านั้น คือ อนัมนิกายเป็นพระสงฆ์มหายานฝ่ายเถรวาทหรือเวียดนาม และจีนนิกายเป็นพระสงฆ์มหายานฝ่ายจีนโดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์หรือราชสำนัก จึงทำให้มีความเจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องได้จากการสร้างวัดอารามที่เป็นแบบมหายานจำนวนมากแต่เมื่อเทียบกับนิกายเถรวาท พร้อมการแปลพระปาฏิโมกข์ฝ่ายมหายานเพื่อให้พระสงฆ์ที่เป็นคนไทยได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและปฏิบัติควบคู่กับพระไตรปิฎกและโพธิสัตว์สิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนาและอนัมนิกายได้ยึดแนววิปัสสนาเช่นนิกายวินัย และนิกายมนตรยานเป็นหลักพร้อมทั้งนิกายสุขาวดี รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ทรงตั้งพระสงฆ์เถรวาท

^๑ หยอง,พงสาวดารถววน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย. ๒๕๐๙,

ให้มีสมณศักดิ์ขึ้นมีราชทินนามกับพัดยศซึ่งจำลองแบบพัดยศของคณะสงฆ์ไทยแต่ทำเป็นขนาดย่อลงมา และได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ญวนที่อยู่เมืองกาญจนบุรี มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม แล้วจัดให้เป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวงสืบมา^๔ ปัจจุบันวัดในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดในสังกัด ๑๙ วัด ได้สืบสานพระพุทธศาสนาและมีวัตรปฏิบัติอันนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธในประเทศไทย ที่ยาวนานกว่า ๒๐๐ ปี^๕ อັตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ได้อนุรักษ์สืบสานจนกลายเป็นประเพณีในการประกอบพิธีกรรมด้านต่างๆ ของพุทธศาสนาในมหานิกายในประเทศไทย คือพิธีกรรมทางศาสนา ที่เป็นพิธีกรรมประจำปี ได้แก่ ๑) พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ ๒) พิธีสงฆ์พระพุทธรูปและหล่อเทียนพรรษา ๓) พิธีบริจาดทานทั้งกระจาด ๔) พิธีกรรมในเทศกาลถือศีลกินเจ ๕) พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ พิธีบวชของวัดอนัมนิกาย นอกจากจะมีการบวชในพรรษาแล้ว ยังมีการบวชนอกพรรษา เช่นเดียวกับวัดทางฝ่ายเถรวาท และมีการบวชระยะสั้น ๓ - ๗ วัน หรือ ๑ - ๓ เดือน เช่น การบวชแก้บน และการบวชในช่วงฤดูร้อน และพิธีกึ่งเด็กเป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเชื่อว่า เมื่อได้รับกุศลผลบุญนี้แล้ว จะทำให้พ้นทุกข์ และได้เสวยสุขในสวรรค์ เดิมการประกอบพิธีกรรม มีลำดับขั้นตอนต่างๆ ๑๔ ขั้นตอน และใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรมถึง ๕ วัน ๕ คืน หรืออย่างน้อย ๒ วัน ๓ คืน การจัดพิธีขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าต้องการให้จัดแบบครบถ้วนหรือไม่ โดยคณะสงฆ์แห่งวัดอนัมนิกายก็จะจัดให้ตามที่ประสงค์พิธีกึ่งเด็กยังสามารถประยุกต์ใช้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย เรียกว่า กงเด็กเป็น ซึ่งเป็นการทำพิธีกึ่งเด็ก เพื่อสร้างกุศลให้แก่ตนเอง ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นการขอพรให้มีอายุยืนยาว มีความเป็นสิริมงคล และเป็นการลบล้างชดใช้หนี้เวรกรรมที่ตนได้กระทำให้ไว้ด้วยเจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี และเป็นการทำบุญ เป็นอริยทรัพย์ ซึ่งในที่นี้มีความหมายเน้นหนักไปในเรื่องทรัพย์สิน โดยมีการจำลองทรัพย์สินต่างๆ ที่ทำด้วยกระดาษ เช่น ตีกรามบ้าน ช่อง เงินทอง สิ่งของต่างๆ ขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งนั้นๆ เมื่อนำไปเข้าพิธีสวดแล้ว ก็จะนำสิ่งเหล่านั้นเผาไปพร้อมกระดาษเงินกระดาษทอง ให้เหลือแต่เพียง ขี้เถ้า เพราะเชื่อว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะไปปรากฏในปรโลก ซึ่งตนเองจะได้ใช้เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว พิธีกึ่งเด็กอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับก็กระทำในลักษณะเดียวกัน และถือว่า เป็นการส่งสิ่งเหล่านั้น ไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยเรื่องนี้ว่าเป็นระบบ

^๔ Allen Richard, 1970, pp. 188-190

^๕ Chan Ansuchote, 1960, pt. 275

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกาย เพื่อศึกษาแนวคิดประเพณีและพิธีกรรมของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกาย และเพื่อนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและพิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเชิงระบบเกี่ยวกับศาสตร์ ๓ อย่างประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอัตลักษณ์อันเป็นผลมาจากการกำหนด หรือนิยามความหมายให้เป็นสิ่งเฉพาะเพื่อการอยู่รอด ภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคม สะท้อนผ่านชีวิตประจำวันขององค์กรยึดมั่นในความเป็นเอกลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่แตกต่างเชิงความคิดและแนวปฏิบัติแต่มีจุดหมายเดียวกัน และองค์พระศาสนาเดียวกัน มีแนวคิดและวิถีปฏิบัติ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า หรือ ตัวป้อน (Input) ประวัติและพัฒนาการของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกายในประเทศไทยสภาพบันและปัญหาศึกษากระบวนการ (Process) คือ แนวคิดและวิถีปฏิบัติด้านประเพณีและพิธีกรรมด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกายในสังคมไทย ผลผลิต (Output) คือ อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและการนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและการประกอบพิธีกรรมด้านต่างๆ ของพุทธศาสนาอนัมนิกายในประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน สภาพแวดล้อม (Context) และข้อมูลจะย้อนกลับ (Feedback) องค์กรคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหานิกายฝ่ายอนัมนิกายเป็นองค์กรแบบระบบเปิด ประกอบด้วยระบบย่อยที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจากภายนอกอันเป็นเงื่อนไขที่ระบบจะต้องยอมรับกับสภาพแวดล้อมจากภายนอกเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย ๑) บุคลากร (Man) ๒) เงินสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน หรืองบประมาณ ๓) วัสดุอุปกรณ์ ๔) ระบบการบริหารจัดการ และการบริหารจัดการเป็นตัวป้อนที่สำคัญยิ่ง เพราะต้องผ่านระบบและกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย (๑) กระบวนการบริหาร (๒) กระบวนการในการจัดการ (๓) การติดตามผลหรือการประเมิน เพื่อหาผลลัพธ์ (Output) หากมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นก็นำมาแก้ไขปรับปรุง (Feedback) โดยผ่านกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง (Context) โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ประวัติและพัฒนาการของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกายว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไรในภาพรวม ตลอดจนถึงแนวคิดและทฤษฎีเชิงประวัติศาสตร์ โดยจะศึกษาได้จากแหล่งข้อมูล ปฐมภูมิ ได้แก่พระไตรปิฎกภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ขอบเขตด้านสถานที่ พื้นที่วิจัยซึ่งใช้เป็นสถานที่วิจัย คือ วัดของคณะสงฆ์มหายานอนันนิทายที่มีกิจกรรมทางพุทธศาสนาแบบอนันนิทายในสี่ ภาคจำนวน ๔ วัด เป็นอย่างน้อย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์และครอบคลุม โดยวิธีการสำรวจและสังเกตการณ์

๓. ขอบเขตด้านบุคคล จะใช้บุคคลที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันนิทายระดับผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้อง ด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบตามระเบียบวิธีวิจัยและดำเนินการวิจัยตามกรอบการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไว้ดังนี้

๑. รูปแบบการวิจัย การศึกษาเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยวิธี สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกขั้นสุดท้ายจากผู้เชี่ยวชาญ ณ มหาวิทยาลัย โดยมีขั้นตอนการวิจัยได้ ดังนี้

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยประชากรในพื้นที่ศึกษาและแยกเป็น ผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมฝ่ายมหายานฝ่ายอนันนิทาย และกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการเก็บข้อมูลออกเป็น ๓ กลุ่ม โดยแยกรายละเอียด ดังนี้

๑) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ ผู้อาวุโส และผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมชุมชนและในวงการด้านการศึกษาและวิชาการ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ประมาณ ๑๐ รูป/คน

๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกในการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม การดำรงชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

๓) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปที่มีส่วนรู้เห็นในการปฏิบัติ เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสังคม

สรุปผลการวิจัย

๑. ประวัติและพัฒนาการของคณะสงฆ์มหายานและอนัมนิกายพบว่า

๑) พัฒนาการและภูมิหลังของพุทธศาสนานิกายมหายาน อนัมนิกาย ในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ยุคแรกๆ ยังไม่ปรากฏนามพระสงฆ์ญาณมีแต่เพียงบันทึกการสร้างวัด จากการนำของ พระครูคุณานันท์สมณาจารย์ (ฮึง) และพระครูสมณานันท์สมณาจารย์ (เหยี่ยวกร่าม) เป็นผู้นำต่อมาในรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ คณะสงฆ์ญาณในประเทศไทย ได้ขาดการติดต่อกับพระสงฆ์ญาณในเมืองญวน และได้กลับมาติดต่อสัมพันธ์กันอีกครั้ง ในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ในสมัยนั้นมีพระสงฆ์ญาณเข้ามาในประเทศไทย และไม่สามารถติดต่อกับพระสงฆ์ญาณในเมืองญวนได้สะดวกจึงได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบประเพณี และวัตรปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทย เช่น การออกบิณฑบาต การทำวัตรเช้าและเย็น การถือวิภาสโภชนา ตลอดจนการผนวกพิธีกรรมฝ่ายเถรวาทมี การมีพิธีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า พิธีบวช พิธีเข้าพรรษา ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกาย เข้ามาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และอยู่ในสถานะดังกล่าวเรื่อยมานับแต่นั้นมีการพระราชทานนามวัดใหม่เช่นวัดอุภัยราชบำรุง ที่แสดงความหมายว่า เป็นวัดที่ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ จากพระมหากษัตริย์ ๒ พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์อนัมนิกาย แก่องค์ในราชทินนามที่ "พระครูคุณานันท์สมณาจารย์" และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย

๒) พัฒนาการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการปกครองของคณะสงฆ์อนัมนิกาย พบว่าการบริหาร งานด้านการปกครองในภาพรวมไม่ปรากฏว่ามีปัญหาที่ส่งผลในด้านปกครองกับองค์กรและบุคลากรในองค์กร เพราะองค์กรมีสมาชิกน้อย การดูแลทั่วถึง และป้องกันได้อย่างได้ผล มีโครงสร้างด้านการบริหารที่ใช้อยู่ปัจจุบัน เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคมภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๓๕ มีการจัดระบบและวางระบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันขององค์กรอย่างเหมาะสม

๓) พัฒนาการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์อนัมนิกาย พบว่า การศึกษาโดยวัด ที่จัดให้พระภิกษุสามเณรและศิษยานุศิษย์วัด และการศึกษานอกวัด คือ การศึกษาแก่ชาวบ้านทั่วไป คือ การศึกษาในรูปแบบการบรรยายธรรม การอภิปราย ในหัวข้อที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา มหายาน ปัจจุบันรูปแบบการให้การศึกษาลักษณะนี้ คณะสงฆ์อนัมนิกายดำเนินการอยู่และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๔) พัฒนาการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่าการศึกษสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรม การศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่างๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม

การเปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและดำเนินการ ดังนี้

- (๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
- (๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษาในรูปแบบต่างๆ
- (๓) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา
- (๔) การให้ความช่วยเหลือบุคคลผู้กำลังศึกษา ที่มีปัญหาด้านทุนทรัพย์

๕) พัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์อนัมนิกาย พบว่า การเผยแผ่หลักพระพุทธธรรมคำสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบ การอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ

๖) พัฒนาการเกี่ยวกับการบริหารงานด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์อนัมนิกาย พบว่า งานสาธารณูปการ คือ งานเกี่ยวกับการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พุทธศักราช ๒๕๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือหมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งกิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๗) พัฒนาการเกี่ยวกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อนัมนิกายพบว่า ยังมีความสำคัญต่อการจัดทำแผนแม่บทด้านการก่อสร้าง “งานด้านนี้ปัจจุบันผู้บริหารมีความรู้ความสามารถตามกฎหมายมหาเถรสมาคม คือ ผ่านการฝึกอบรมจนสามารถรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการตลอดถึงการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำหน้าที่บำรุงรักษาเพียง

อย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็น การอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้” เพราะงานหลักทั้งงานด้านสาธารณูปการและงานด้านสา ธารณสงเคราะห์จะเกี่ยวเนื่องกัน สภาพปัจจุบันงานด้านสาธารณสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ กิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือ การอุดหนุนจนเจือสถานที่จะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป และการเกื้อกูลทำ ประโยชน์ร่วมกันไม่ว่าทั้งที่เป็นคำแนะนำความคิดและวัตถุประสงค์ของ ตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนาหมายถึงว่า “การให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง” การสอน หนังสือ การแนะนำสิ่งที่ดีๆ เกี่ยวกับความรู้ดี จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งสิ้น งานเกี่ยวกับสา ธารณสงเคราะห์ ตามภาระงานที่มีในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งคณะสงฆ์อนัมนิกายปฏิบัติ แยก โดยลักษณะได้ ดังนี้

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อ ประชาชนมุลินีเพื่อคนยากจน

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น ภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ภัยไฟไหม้ เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือ คนอื่นทั้งสิ้น รวมไปถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา และสถานเด็กกำพร้า

๒. อุตลักษณ์ทางศาสนาแนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีและการประกอบ พิธีกรรมด้านต่างๆ ของคณะสงฆ์มหานิกายอนัมนิกายในสังคมไทย พบว่า นอกจากการห่มจีวร ของพระสงฆ์ในนิยามมหานิกายที่มีรูปแบบหลากหลายคือ “พิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดมานานอย่าง ยาวไกล มีบันทึกทางประวัติและวัฒนธรรมที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่องค์พระมหากษัตริย์ไทยทรงพระราชทานหลักชั้นตรีธรรมทางศาสนา ให้กับลัทธิมหานิกายทั้งญวนและจีน ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ก่อให้เกิดการสืบสานมาเป็นองค์กรทางศาสนานาม “อนัมนิกาย” พร้อมการปรากฏอัตลักษณ์ ของพระญวนหรือคณะสงฆ์อนัมนิกาย คือ อัตลักษณ์ด้านการแต่งกาย การได้รับพระราชทานนาม วัดญวนในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้เป็นนามของวัดที่มีความเป็นไทย อาทิ “วัดสมณานัมบริหาร วัด กุศลสมาคร” พร้อมการผสมกลมกลืนในด้านศิลปกรรมไทย ญวน และจีน เป็นหลักการในการ จัดการวัด การจัดพิธีกรรม ทั้งนี้เพื่อจรโลงพระพุทธศาสนา และการแสดงความสำนึกในพระ

มหากรุณาธิคุณ ได้มีการสร้างพระบรมรูปองค์พระเจ้าตากสินมหาราชและองค์รัชกาลที่ ๕ อันเป็นการเสริมบารมีบุญและการแสดงความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๓. การกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานประเพณีและการประกอบพิธีกรรมด้านต่างๆ ของพุทธศาสนamahayanอนันนิกายในประเทศไทยผู้วิจัยได้เสนอเป็นยุทธศาสตร์ไว้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การเสริมสร้างเอกภาพให้กับสถาบันและกิจการทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยจัดกิจกรรมบวชนเณรและบวชพระตามวาระและโอกาสในวันสำคัญทางศาสนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การส่งเสริมการพัฒนาระบบการศึกษาสงฆ์ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและครบวงจร การให้ทุนแจกทุนและระดมทุนตั้งเป็นมูลนิธิและกองทุนสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์อนันนิกาย

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับศาสนทายาท มีการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่างให้กับบุคลากรในองค์กรและกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานของโลก การพัฒนานโยบายและเสริมสร้างศักยภาพระบบบริหารจัดการศาสนสมบัติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับข้าราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เป็นมืออาชีพเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “คณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย: ประวัติแนวคิดและรูปแบบการสืบสานอนุรักษ์พัฒนาประเพณีพิธีกรรมและการปฏิบัติ” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้องค์กรคณะสงฆ์อนันนิกายได้ศึกษาเรียนรู้กระบวนการและระบบการอนุรักษ์พัฒนาสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชนชาติเวียดนามอย่างเป็นระบบ ในฐานะชาติในกลุ่มสมาชิกอาเซียนและมีฐานพุทธศาสนาเป็นแกน

๒. รัฐและองค์กรทางการศึกษา ควรมีแนวนโยบายที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธมหายานอย่างเป็นระบบ พร้อมสนับสนุนด้านงบประมาณในการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้วัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่เหล่านี้เป็นมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาติอย่างยั่งยืน สืบไป

๓. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างแผนการศึกษาและพัฒนาแนวคิดและปรัชญาที่แฝงอยู่ในพุทธศาสนาพุทธมหายานอย่างเป็นระบบและแบบแผน เพื่อนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้กับงานบริหารพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน

บรรณานุกรม

- พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). (๒๕๕๐). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรัศธรรม ดิระดอม. (๒๕๒๖). “บทบาทของพระสงฆ์มหายานในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะ
กรณีพระสงฆ์จีนนิกายและอนันนิกายในภาคกลางของประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหบัณฑิต .บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

